

## Motion till riksdagen 2005/06:So643

av **Inger Davidson m.fl. (kd)**

# Äldreomsorgen i Stockholm

*Motionen delad mellan flera utskott*

## 1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning .....	3
4	Otrygga äldre och anhöriga – en verklighetsbeskrivning .....	3
5	Tryggt boende .....	3
	5.1 Inför en boendegaranti.....	3
	5.2 Valfrihet för äldre .....	4
	5.3 Avskaffa fastighetsskatten för typer av äldreboenden.....	4
6	Trygghet i vardagen .....	5
	6.1 Äldre som utsätts för brott.....	5
	6.2 Medbestämmande för den äldre ger ökad trygghet .....	5
	6.3 Fixar-Malte.....	6
7	Bättre kost ger friskare äldre .....	6
8	Trygg och kunnig personal.....	6
	8.1 Mer personal.....	6
	8.2 Möjliggör fortsatt kunskapsutbyte.....	7
9	Trygghet vid försämring av hälsan.....	7

Fel! Okänt namn på

## 2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om boendegaranti för personer äldre än 85 år.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fastighetsskatt för olika former av äldreboende.<sup>1</sup>
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kontroll av personal.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att äldres önskemål tillgodoses vid planeringen av omsorgen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dietister kopplade till äldreboenden.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av mer personal inom äldreomsorgen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att säkerställa Kompetenscentrums verksamhet.
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ändringar i betalningsansvarslagen för att garantera ett korrekt omhändertagande av äldre inom vård och omsorg.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av geriatriker i äldreomsorgen.

<sup>1</sup> Yrkande 2 hänvisat till SkU.

## 3 Inledning

Alla äldre är värdefulla i samhällsgemenskapen. Inte minst representerar de en mångårig livserfarenhet som bör tas tillvara. För oss kristdemokrater är det självklart att alla människor ska kunna åldras med värdighet även då hon får behov av hjälp. Den service, vård och omsorg som ges till de äldre ska utgå från en helhetssyn på den enskilde där hänsyn tas till såväl materiella, själsliga som andliga behov. Alla äldre i behov av vård och omsorg ska kunna känna sig trygga. Vården och omsorgen måste organiseras med utgångspunkt från att de flesta någon gång på ett eller annat sätt behöver den.

Förutsättningarna för en värdig äldreomsorg skapas naturligtvis till största delen lokalt: i landstingens och kommunernas verksamhet, i samverkan med ideella krafter och så vidare. Vi har dock alla ett ansvar för att medverka till ett samhälle där äldre är delaktiga och får åldras med värdighet.

## 4 Otrygga äldre och anhöriga – en verklighetsbeskrivning

Idag måste man mer än någonsin tidigare vara väldigt frisk för att kunna vara sjuk. Äldre och anhöriga möter en äldreomsorg som inte kan hjälpa dem trots löften och garantier. Biståndshandläggare försöker lösa platsbristen inom äldreboendena genom att till och med mycket sjuka äldre bedöms klara fortsatt eget boende med viss hemhjälp. Gamla människor som har drabbats av akut sjukdom får vänta i flera timmar på att undersökas av en läkare. Nästan en tredjedel av de äldre människor som vårdas på sjukhus och äldreboenden är undernärda. Hemtjänsten har knappt tid att komma innanför dörren innan den måste iväg till nästa omsorgstagare. Anhöriga får slåss mot kommuner för att deras äldre ska få en dräglig sista tid i livet. Äldre som hela livet har klarat både sig själva och de sina och hoppats att de skulle kunna åldras i lugn och ro och med visshet om att de skulle bli väl omhändertagna när de fick behov av hjälp och omsorg känner sig lurade. Detta är Sverige 2005. Nedan har vi lyft fram några områden där riksdag och regering behöver fatta beslut och som i hög grad berör Stockholmsområdet. Hur vi vill förändra situationen beskrivs i Kristdemokraternas motion 2005/06:So710 Seniorpolitiken.

## 5 Tryggt boende

### 5.1 Inför en boendegaranti

Sommaren 2005 konstaterade Länsstyrelsen i Stockholms län att många äldre ännu, mot sin vilja, måste dela rum med okända människor. I en sådan situation blir det svårt att värna integritet och självbestämmande. Samtidigt finns

## Fel! Okänt namn på

det exempel på gamla som måste bryta upp från varandra efter ett långt liv tillsammans för att det inte finns möjlighet att låta dem bo på samma ställe.

Kommunerna är enligt lag förpliktigade att inrätta särskilda boendeformer för service och stöd till äldre personer som har behov av det. Situationen i kommunerna i Stockholms län skiljer sig naturligtvis åt. I Stockholms stad genomför den röd-gröna majoriteten en nedrustning av det efterfrågade servicehusboendet. På grund av alltför tuffa krav för att få plats i servicehus står många lägenheter tomma, vilket tagits till intäkt för att omvandla dessa servicehus till seniorboenden. Utan att vare sig servicehus eller seniorboenden är några fastställda eller entydiga begrepp, vilket naturligtvis skapat stor oro. En tredjedel av det samlade beståndet av kommunala servicehuslägenheter, det vill säga ungefär 1 500 lägenheter, omvandlas till seniorbostäder istället för att komplettera med nya seniorbostäder. I en utvärdering gjord av Stiftelsen Stockholms Läns Äldrecentrum frågas om inte en grupp äldre ställts åt sidan – den grupp där seniorboenden inte kan tillgodose deras behov. Nu finns inget annat val för äldre än att bo kvar hemma med hjälp från hemtjänsten.

Kristdemokraterna anser att det måste ske en utbyggnad av antalet vårdplatser och av antalet anpassade boenden. Vi vill införa en boendegaranti som innebär att den som är 85 år eller äldre är garanterad plats på anpassat boende. En ny typ av boende måste också erbjudas för den som inte kan eller vill bo kvar hemma längre men som är för frisk för äldreboendet som erbjuds idag. Detta boende kan tillsammans med vanliga äldreboenden ingå i boendegarantin.

## 5.2 Valfrihet för äldre

Erfarenheterna i Stockholm av valfriheten att välja hemtjänst är mycket goda och det är nu dags att gå vidare och införa motsvarande valfrihet inom de särskilda boendeformerna. I Stockholms stad arbetar Kristdemokraterna för införandet av en ”boendepeng” som ska öka möjligheterna att välja boende själv.

Ett stort problem för många äldre invandrare är ensamhet och brist på socialt sammanhang. Med större variation bland dem som ger vård och en ”boendepeng” ökar möjligheterna för individuella önskemål. I en storstadsregion finns alla förutsättningar för att detta ska kunna förverkligas.

## 5.3 Avskaffa fastighetsskatten för typer av äldreboenden

Idag säger lagen att byggnad som används för sjukvård och åldringvård vid fastighetstaxeringen ska hänföras till kategorin specialbyggnad. Därigenom blir det ingen fastighetsskatt på fastigheten. Skattemyndigheten på olika platser i landet har idag dock en oklar praxis när det gäller olika former av äldreboenden. Det händer att äldreboende som tidigare var befriade från fastighetsskatt nu drabbas hårt av att beskattas som vanliga hyreshus.

Servicehus som till övervägande del upptas av bostadslägenheter med kök räknas normalt inte som vårdbyggnad även om byggnaden också innehåller gemensamma utrymmen och de boende kan få hjälp med sjukvård, matlagning och annan tillsyn.

Kristdemokraterna anser att alla former av specialanpassat boende för äldre som idag drivs i olika former, både i kommunal och privat regi, bör klassas som specialbyggnad och undantas från fastighetsskatt. Vi vill att lagen ska förtydligas på detta område.

## 6 Trygghet i vardagen

### 6.1 Äldre som utsätts för brott

Enligt Brottsoffermyndighetens studie Ofriad förekommer brott mot äldre i sådan omfattning och får sådana konsekvenser att det bör betraktas som ett folkhälsoproblem. Bara i Söderort i Stockholm inkommer över 200 brottsanmälningar mot gamla varje år. Situationen är liknande i andra delar av landet. Det handlar om alltifrån vanvård till förskingring. Problemet är att det är svårt att bevisa vad som skett. I de allra flesta fall kan brott inte styrkas och åklagaren lägger ned förundersökningen. Detta kan inte accepteras. Det är samhällets ansvar att se till att alla människor kan åldras med värdighet och i trygghet. Gamla människor i det svenska samhället är många gånger utlämnade till vård av personer de inte känner eller valt själva. I många sammanhang kan man kalla de gamla för skyddslösa. Det finns till exempel inga kontroller av de människor som börjar arbeta inom äldreomsorgen, liksom de som finns för att få arbeta med barn och ungdom, inom psykiatrisk vård, i vården av utvecklingsstörda eller i tvångsvården av missbrukare.

Kristdemokraterna anser att det krävs någon form av personalkontroll av dem som ska arbeta med äldre. Det finns personer som hittat sin brottsliga nisch när det gäller att utföra brott mot äldre. Det är viktigt att understryka att det är en liten grupp som begår dessa brott, men att det drabbar många. De som begår brotten gömmer sig bakom verksamheten och sina arbetskamrater. Därför vill vi införa en ändamålsenlig personalkontroll inom vård och omsorg.

### 6.2 Medbestämmande för den äldre ger ökad trygghet

Att flytta till ett äldreboende betyder att personliga rutiner och vanor sedan många år riskerar ändras. Det är viktigt för den äldre att få bestämma över sin mat, tider för vila och aktivitet och inte minst aktiviteter i sig. Risken är annars stor att den äldre faller in i apati och viljelöshet. Under den röd-gröna majoritetens tid i Stockholm har medbestämmandet minskat, vilket också påpekats i undersökningar som Länsstyrelsen i Stockholm gjort. Den visar att

**Fel! Okänt namn på**

endast en tredjedel av de äldre fick vara med och bestämma om deras individuella omsorgsplan, just den plan som ska ge personalen kunskap om olika behov och önskemål hos den äldre. Kristdemokraterna vill se en kraftig förbättring inom detta område.

### 6.3 Fixar-Malte

I flera kommuner har en ”Fixar-Malte” anställts för att hjälpa äldre med göromål som kan vara farliga. Exempel på detta är glödlampsbyten, gardinupp-sättning eller lyft av tunga föremål. Erfarenheterna är goda. Kommunerna med denna typ av hemhjälp har ett minskat antal fallolyckor. Således har anställningen av en person betalat sig i form av minskade sjukvårds- och rehabiliteringskostnader och framförallt lett till minskat personligt lidande. Kristdemokraterna stöder denna typ av verksamhet.

## 7 Bättre kost ger friskare äldre

Äldre som vårdas hemma eller inom kommunal äldreomsorg får ofta en otillräcklig mängd näring i kosten. När äldre som vårdas hemma eller på kommunala vårdhem inte får tillräckligt näringsrik kost, blir följderna ofta ökad andel komplikationer och nedsatt välbefinnande. I värsta fall måste äldre föras till sjukhus för akutvård på grund av undernäring.

Eftersom äldrevården drivs i kommunal regi och sjukhusvården belastar landstingsbudgeten, måste landstingsvård och kommunal vård samarbeta på ett tidigt stadium för att lösa problemet med undernäring i äldrevården.

Kristdemokraterna föreslår att dietister ska kopplas till äldrevården i ett tidigt skede. På så vis kan onödiga sjukhusvistelser undvikas, de äldres livskvalitet förbättras och de enkla insatserna leder till stora besparingar för samhället.

## 8 Trygg och kunnig personal

### 8.1 Mer personal

Trots löften från den sittande majoriteten i Stockholms stadshus har antalet anställda inom äldreomsorgen minskat. Kristdemokraterna anser att det är orimligt att i rådande situation minska personalen. En stor del av problemen inom äldreomsorgen beror inte på bristande kompetens hos personalen utan kort och gott på personalbrist. Att arbeta inom äldreomsorgen är både fysiskt och psykiskt stundtals påfrestande. Därför behövs det fler människor som tar hand om de äldre.

## 8.2 Möjliggör fortsatt kunskapsutbyte

I Stockholm finns idag Kompetenscentrum som ska verka för att kunskapen från forskning inom geriatrikens område kommer personalen till del och därmed ökar kvaliteten i omsorgen av de äldre. Kompetenscentrum är ett så kallat FoU-centrum som sammanför forskningen, det vill säga universitet och högskolor, med verklighetens utförare, anställda i kommuner och landsting. Projektet har fallit väl ut men är beroende av statliga anslag för att kunna fortleva. Under 2003–2004 fick Kompetenscentrum i Stockholms stad 2 000 000 kronor i bidrag för sin verksamhet. Det är billigt med tanke på att verksamheten förbättrar kvaliteten samtidigt som forskningen kring frågor som berör äldreomsorg underlättats.

Kristdemokraterna vill att regeringen säkerställer att FoU-centrum liknande det i Stockholm finns kvar. Det ger bättre utbildad personal som därmed blir säkrare i sin yrkesroll. Det är viktigt för att skapa arbetsglädje, varför det förhoppningsvis också har en positiv effekt på personalomsättningen inom kommuner och landsting.

## 9 Trygghet vid försämring av hälsan

Eftersom kommuner och landsting svarar för olika delar av vården och omsorgen av våra äldre händer det att äldre ”faller mellan stolarna” för att samverkan mellan dessa inte fungerar. Det förekommer att patienter skrivs ut utan att ansvarig läkare är förvissad om att den öppna hälso- och sjukvården har övertagit sin del av ansvaret. Kristdemokraterna arbetar för att kommunerna och landstinget på ett bättre och mer intensivt sätt ska samarbeta med äldrefrågorna.

För att uppnå en bättre vård för de äldre vill Kristdemokraterna att det införs ett trygghetslöfte som omfattar både kommunens och landstingets vårdtjänster. Ingen skall behöva lämna sjukhuset utan att säkert veta att den fortsatta vården och omsorgen kommer att fungera. Utskrivning från sjukhus skall ske på ett planerat sätt så att patienten garanteras ett fortsatt omhändertagande i annan vårdform eller i det egna hemmet. För äldre människor med tilltagande vård- och omsorgsbehov är gränsdragningarna, och den ofta oklara ansvarsfördelningen mellan huvudmännen, en orsak till stor otrygghet.

Kristdemokraterna i Stockholms läns landsting arbetar för att helheten i vården skall garanteras i form av fungerande avtal mellan kommuner och landsting så att ett ”trygghetskvitto” kan ställas till vårdtagaren. Utgångspunkten och förhållningssättet måste vara att kommunerna och landstinget har ett gemensamt uppdrag och utifrån det uppdraget utvecklar olika typer av lösningar på det lokala planet i konkret samverkan mellan de olika vårdaktörerna. **Under hösten i år beslutar Stockholms läns landsting och Norrtälje kommun om inrättande av en gemensam nämnd för landstingets hälso- och sjukvård, inklusive primärvård, geriatrik och psykiatri och kommunens vård och omsorg, alla kategorier där äldreomsorgen och insatserna för funktions-**

Fel! Okänt namn på

hindrade blir dominerande. Det torde vara det första och största försöket att överbygga huvudmannaskapsgränser i syfte att uppnå de resultat som oftare förekommer i de högstämda talen än i vårdens vardag. Även Kristdemokraterna i Stockholms kommun arbetar för en liknande lösning. Kristdemokraterna är positiva till mellanvårdsformer och ser det som en gemensam uppgift för kommuner och landsting.

Enligt Kristdemokraternas uppfattning bör politiska åtgärder för att förbättra samverkan mellan landsting och kommuner inriktas på att öka huvudmännens handlingsutrymme. Någon statlig detaljstyrning gagnar inte kommunernas och landstingens vård och omsorg. Helhetslösningar måste eftersträvas där landsting och kommuner gemensamt tar ansvar för verksamheten. Verksamheten måste fungera mellan öppen- och slutenvård, mellan primärvård och kommunal omsorg.

Under 2003 beslutade riksdagen om en förändring av betalningsansvarslagen och utmönstring av begreppet medicinskt färdigbehandlad. Som en ytterligare garanti för att omhändertagandet blir korrekt och patientens behov blir tillgodosedda bör ett krav föras in i betalningsansvarslagen. Kravet innebär att det medicinska ansvaret skall ligga kvar hos slutenvårdens läkare till dess att vederbörande förväntat sig om att mottagandet fungerar.

Idag bär kommunerna ansvar för mycket sjuka vårdtagare men den geriatriska läkarkompetensen finns hos landstingen. Den personal som sköter de vårdbehövande i kommunen har inte tillräckligt med kompetens att ta hand om akut sjukdom hos vårdtagarna. Det betyder att ett äldreboende kan stå utan geriatriskt kompetenta läkare och därför tvingas skicka sina äldre till sjukhus. Med en geriatriker kopplad till varje äldreboende skulle dessa transporter av äldre minska. Den ansvarige läkaren skulle på ett helt annat sätt än idag kunna följa den äldre och se till att rätt åtgärder blir vidtagna.

Det finns ett särskilt behov av ökat samarbete mellan landsting och kommuner när det gäller läkarinsatser inom det särskilda boendet. Kristdemokraterna arbetar för en kraftig förstärkning av läkarinsatser i äldreboenden och för en ökad möjlighet till hembesök av läkare eller annan personal.

Äldre har ofta stort behov av specialister, men i dag råder brist på geriatriker. Det är därför mycket oroande att rekryteringen till geriatrisk specialitet minskat, inte minst som en följd av många omorganisationer lokalt i landstingen efter ädelreformens genomförande. De förslag som nu finns om att den geriatriska specialiteten skall bli en grenspecialitet till den invärtesmedicinska specialiteten ökar naturligtvis oron. Åtgärder borde i stället vidtas för att utveckla och stärka geriatriken.

Enligt Socialstyrelsens rapport Uppföljning av äldres läkemedelsanvändning skrivs väldigt mycket läkemedel ut till äldre. Dels är det en samhällsekonomisk förlust och dels en förlust för den äldre som ofta har en rik cocktail av olika mediciner att hålla reda på och som ibland leder till allvarliga tillstånd. Om det fanns fler geriatriker skulle samtalen mellan läkare och äldre kunna bli bättre och många äldres oro skulle på så vis minska. Läkaren i sin tur skulle få bättre möjligheter att följa upp behandlingen av de äldre och bättre kunna anpassa läkemedelsförskrivningen.



**Fel! Okänt namn på**

Stockholm den 30 september 2005

*Inger Davidson (kd)*

*Stefan Attefall (kd)*

*Mats Odell (kd)*

*Peter Althin (kd)*

*Helena Höij (kd)*

*Ingvar Svensson (kd)*